

Univerzita Karlova v Praze

Přírodovědecká fakulta

Katedra sociální geografie a regionálního rozvoje

Albertov 6, 128 43 Praha 2, tel.: +420-221 951 425

fax: +420-221 99 55 14, e-mail: chromy@natur.cuni.cz

BP1/2011 – Praha, 31. 5. 2011

Posudek oponenta bakalářské práce

KALFUSOVÁ, H. (2011): Geografická gramotnost: různé přístupy vymezení a ověřování. Bakalářská práce. UK v Praze, PřF, Praha, 45 s.

Předmětem posudku je bakalářská práce, která vznikala na katedře sociální geografie a regionálního rozvoje PřF UK v Praze pod vedením RNDr. Dany Řezníčkové, Ph.D. Práce je součástí širší mozaiky studií, jejichž ústředním motivem je snaha autorů přispět k hlubšímu poznání problémů geografického vzdělávání. Helena Kalfusová se v předložené práci zabývá geografickou gramotností, resp. různými přístupy jejího vymezení a ověřování. Téma práce i výzkumný problém jsou aktuální a přiměřené spíše úrovni magisterského studia. Vezmeme-li v úvahu, že autorka v bakalářském studiu absolvovala "základy" geografického vzdělávání a že oborové didaktiky jsou zařazeny až do studijních plánů navazujícího magisterského studia, je třeba předloženou práci vnímat pozitivně a autorčinu odvalu kvitovat s povděkem. S vytčeným problémem se totiž autorka vypořádala vcelku zdařile. Právě zde je proto potřeba upozornit, že níže uvedené hodnocení je psáno s cílem odvážnou a nadějnou autorku provokovat k zamyšlení nad odvedenou prací a k vyšším a lepším výkonům v diplomové práci, než s cílem autorce a její práci ublížit.

Předložený text lze členit do tří částí. Zatímco v první části se Helena Kalfusová věnuje diskuzi literatury a vymezení klíčových pojmů, ve druhé analýze geografické gramotnosti v RVP, třetí část zaměřila na rozbor způsobů ověřování geografické gramotnosti. Jednotlivé části práce jsou obsahově nevyvážené a liší se i hloubkou a kvalitou zpracování. Lze konstatovat, že kvalita textu s rostoucím počtem stran klesá, a to zejména po stránce věcné. Je až překvapivé, že zatímco "hlubinami" odborné diskuze pojmů gramotnost, funkční a geografická gramotnost autorka proplová s evidentní znalostí prostředí, analýza kurikulárních dokumentů a popis způsobů ověřování geografické gramotnosti dokumentují, že orientaci lze ztratit i v průzračnějších vodách zdánlivě bezpečných "mělčin".

Cíle práce a výzkumné otázky jsou v práci formulovány jasně a srozumitelně. Domnívám se však, že jich je vzhledem k povaze práce nad míru a jejich řazení není logické (otázka 5 zřejmě měla předcházet otázce 4, s. 8–9), o čemž svědčí i stupeň jejich naplnění/zodpovězení. Potvrzuje se zde, že "méně bývá mnohdy více". Diskurzivní analýza (diskuze literatury a klíčových pojmů) a analýza kurikulárních dokumentů by, podle mne, dostačovaly (příčemž mohly být propracovanější). Zařazení vstupních předpokladů (s. 8) jsem nepochopil. Proč autorka předpokládá to, co předpokládá? Předpoklady 3 a 4 jsou formulovány nešťastně, což bezesporu ovlivnilo nejen způsob uchopení problému, ale i výsledek (viz 2. a 3. část práce a závěr). Poslední kapitola (Způsoby ověřování geografické gramotnosti) celkem pozitivní dojem z práce vyloženě kazí.

Závěr práce také zasluhoval pečlivější zpracování. Odpovědi na výzkumné otázky jsou v něm formulovány mnohdy velmi obecně až vágně (neurčitá a neprůkazná tvrzení). Hlavní cíl práce, avizovaný ve druhé větě abstraktu, zůstal nenaplněn, a to jak v otázce stanovení definice geografické gramotnosti, tak v představení základních možných způsobů jejího ověřování (autorka se zde omezuje pouze na procedurální/formální stránku ověřování; není patrné, zda uvedená klasifikace je autorčina či převzatá z literatury). Stanovisko k předpokladům (uvedeny na s. 8) zcela chybí. Závěr tak celkově vynívá spíše jako závěrečný komentář.

Práce s literaturou (hlavně v první části práce) je vcelku kvalitní, a to jak po obsahové (obsahuje relevantní zdroje), tak po formální stránce (dodržování citační normy a etiky). Více pozornosti mohla autorka věnovat mezinárodnímu kontextu výzkumů gramotnosti a geografické gramotnosti, zejména pak způsobům jejich ověřování.

Práce je psána čtivým jazykem. Škoda, že není prostá drobných chyb (spíše redakčního charakteru). Z věcného hlediska se autorka mohla vyvarovat používání termínu "probírat" (např. na s. 30, 33, 34),

místo politického jména státu měla jako geografa používat zeměpisný název státu. Názvy některých podkapitol mohly lépe/přesněji vyjadřovat jejich obsah (např. 4.1., 4.2., 4.3., 4.4.). Vzhledem k počtu použitých zkratk, resp. k absenci jejich vysvětlení v případě prvního použití v textu, mohla autorka do práce zařadit i seznam zkratk.

Konkrétní připomínky k jednotlivým částem předložené práce:

Název práce je ambiciózní, ne zcela však odpovídá vlastnímu obsahu práce. V úvodu autorka blíže nespecifikuje, zda je průkopnicí na poli výzkumu geografické gramotnosti, příp. zda lze její práci vnímat jako příspěvek k již existujícím pracím. V čem navazuje na svoje předchůdce, které jejich myšlenky rozvíjí?

V úvodních partiích práce postrádám podrobnější popis metodiky, tedy postupu zpracování jednotlivých částí práce, zdůvodnění dílčích kroků (volby metod) a jejich provázanosti, kritiku a způsob třídění použité literatury a zdrojů (období a účel jejich vzniku, provenience/původ) i postup prováděných analýz. ("Přehled existujících způsobů ověřování a případová studie" nejsou metody.)

Různé přístupy vymezení/definování geografické gramotnosti Helena Kalfusová velmi zužuje – orientuje se hlavně na diskusi autorů z okruhu geografie a geografického vzdělávání. Pojem "geografická/y" se pro autorku stává překážkou v širších úvahách o tom, že geografické gramotnosti lze dosáhnout i jinak, jinde... Schéma na s. 18 (obr. 1) by zasluhovalo vysvětlivky či poznámky. Právě v nich mohla autorka zúročit v textu obsažené informace (zejména pojetí/chápání gramotností různými autory nebo způsoby ověřování gramotností).

K analýze geografické gramotnosti, resp. očekávaných výstupů v RVP: Analýza je neprůkazná. I přesto, že autorka uvádí, že výběr geografických požadavků je do určité míry diskutabilní (s. 26), nelze se s tímto konstatováním spokojit. "Řád" provedeného výběru měl být lépe zdůvodněn. Autorka jde velmi po povrchu, nediskutuje širší souvislosti a možnosti, které v rozvoji a ověřování geografické gramotnosti nabízejí např. ŠVP. Možnosti ověřování očekávaných výstupů autorka vlastně vůbec nediskutuje.

K ověřování geografické gramotnosti: Text je velmi obecný. Autorka píše spíše v náznacích, schematicky. Je udivující, že na základě popisu stávajícího stavu (bez hlubšího rozboru, analýzy) formuluje jasná stanoviska až příkré soudy. Čtenáři zůstává zahalena tajemstvím hlavně odpověď na klíčovou otázku práce: Jakým způsobem může být geografická gramotnost ověřována? Pokud byla práce chápána jako předstupeň k práci diplomové (o čemž svědčí poslední věty v závěru) – pak právě zde mohlo (či mělo) být její těžiště. To by však vyžadovalo, aby autorka věnovala pozornost "ověřování", resp. "možnostem, způsobům/formám ověřování" i u jiných gramotností (na s. 10–35).

Otázky a podněty do diskuze: Proč by měl být v odborné literatuře pojem gramotnost, resp. geografická gramotnost vymežován jednotně? Kterými způsoby se gramotnost ověřuje a které z nich jsou vhodné pro ověření geografické gramotnosti? Lze v obrázku 1 (s. 18) zaměnit pojem "geografická gramotnost" pojmem "základní gramotnost"? Lze na základě prostudované literatury nakreslit podobné schéma "geografické gramotnosti"? Mohou požadavky na výkony žáků představovat základy geografické gramotnosti? Co autorka rozumí slovy "kontinuálně rozvíjeny" (kap. 4)? Podařilo se autorce potvrdit či vyvrátit vstupní předpoklady (s. 8)?

Závěr:

Helena Kalfusová předloženou bakalářskou prací prokázala schopnost samostatné tvůrčí činnosti, dovednost uchopit výzkumné téma, shromáždit a zpracovat relevantní prameny a literaturu a písemně prezentovat výstupy výzkumných aktivit. Práci proto doporučuji k obhajobě. Z věcného i formálního hlediska hodnotím předloženou bakalářskou práci jako velmi dobrou.

RNDr. Pavel Chromý, Ph.D.